ÖNCE TARIM ATATÜRK ÇİFTLİKLERİ

Atatürk millete tarımı, modern tarım araçlarının kullanımını öğretmek kırsal kesimin kalkınmasını sağlamak için satın alıp kendi parası ile işlettiği çiftlikleri ölümüne yakın zamanda millete bağışladı. Bu çiftliklerde bugünkü modern tarım ve hayvancılığın temelleri atıldı.

> *Kılıçla fetihler yapanlar sabanla fetihler yapanlara yenilmeye mahkumdurlar.*
> *ATATÜRK*

Nazmi KAL | nazmikal@yahoo.com

Atatürk çiftlikleri deyince öncelikle Atatürk'ün boş zamanlarında dinlenmek, doğaya çıkmak, dostları ile buluşmak, eğlenmek, sohbet etmek, yemek, içmek için kurduğu mekanlar akla gelir değil mi?

Acaba gerçek bu mu?

Atatürk çiftlikleri neden kurmuştur, o çiftliklerde ne gibi faaliyetler yapılmıştır?

Bu çiftliklerin tarımsal ve sınai üretim, deneme, eğitim, işletme alanları olduğunu kaçımız biliriz. Bu yazımda bu konulara açıklık getireceğim.

Cumhuriyet öncesinde kendimize yetecek buğdayı dahi üretemiyorduk. Buğday Rusya'dan, un Romanya'dan, başka gıda maddeleri çeşitli ülkelerden getiriliyordu.

Atatürk ekonomik kalkınmaya nüfusun %80'ini oluşturan tarım ve kırsal kesimden başladı. Öncelikle tarımı geliştirmek lazımdı. Halk ilkel araçlarla sabanla, kazma kürekle tarım yapıyordu. Tarıma makineyi sokmak birinci planda ele alınmalı idi.

Atatürk'ün tarım ve köylü için getirdiği reformları O'nun tarım bakanından dinleyelim.

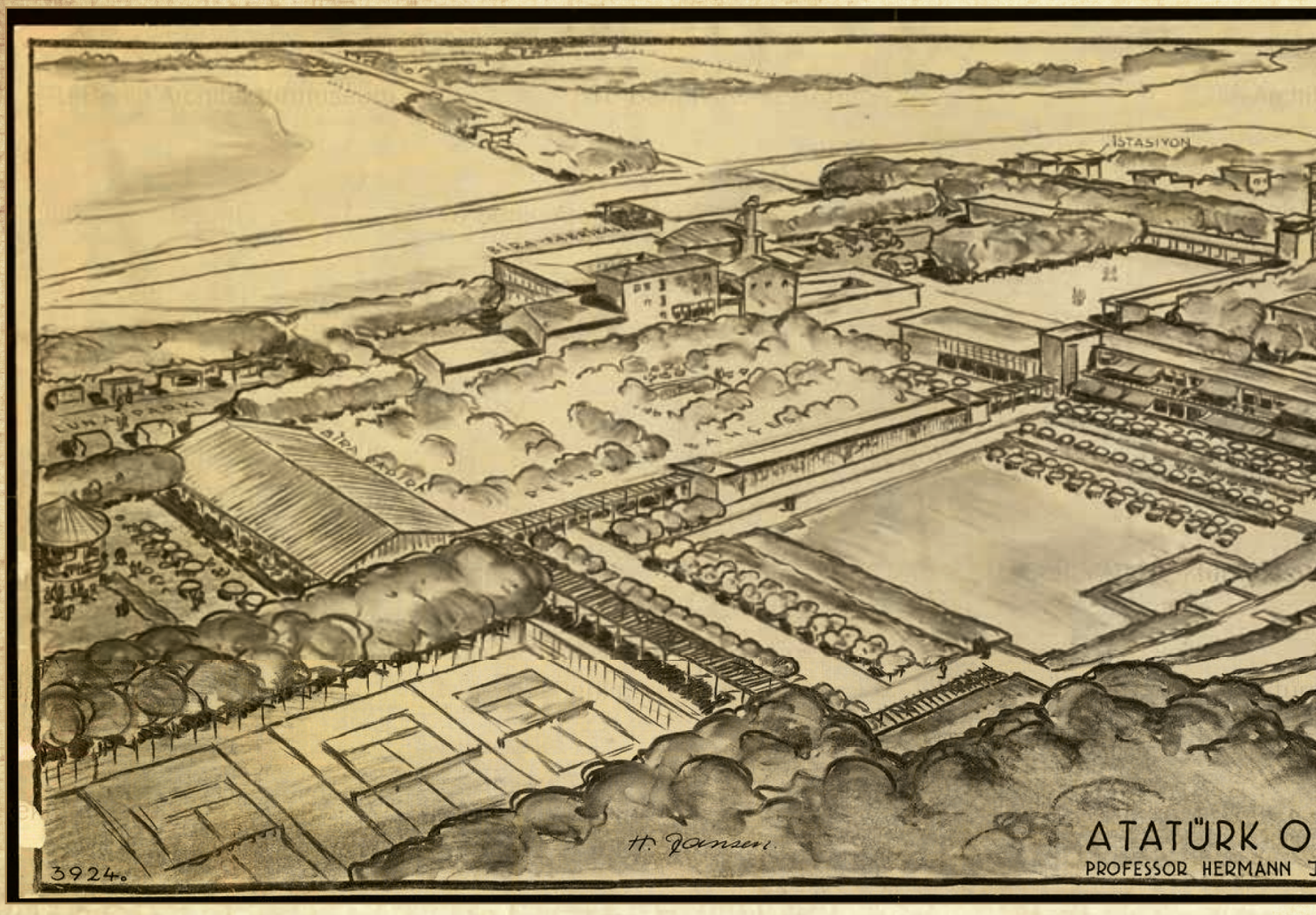
MUHLİS ERKMEN: Birbirini kovalayan harpler en çok köylüyü sarsmıştı. Çeşitli yerlerde birçok köyler yanmış, bağlar bahçeler harap olmuştur. Tohumluk, yemeklik kıtlanmış hatta tükenmişti. Köylünün üretim düzeni tümden bozulmuş, ürün ve hayvan hastalıkları bütün yurdu sarmıştı.

Örnek çiftlikler bahçeler kurdu

Atatürk, Kurtuluş Savaşı'nın bitiminden hemen sonra birçok yerde örnek çiftlikler, bahçeler kurdu. Mesela Yalova'da, Ankara'da, Silifke'de. Bence Atatürk'ün bu çiftlikleri kurmasının nedeni ileri bir ziraat tekniğini uygulamak, onları öğretmek, yaymak, köylüye benimsetmenin yanında ve hatta üstünde, çiftçisiyle, köylüsüyle daha yakın ilişki kurmak, işbirliğine ortam hazırlamaktır.

Nazmi Kal-Atatürk'ün Tarım Bakanı Muhlis Erkmen 1975.

Ben Atatürk'ün kurmuş olduğu Ankara'da bulunan "Gazi Orman Çiftliği" hakkında bir şeyler söylemek ve bazı duygularımı belirtmek istiyorum. Ankara'nın hemen hemen içinde denilebilecek kadar yakınında, etrafı ormanlarla çevrili yeşillik içerisindeki bu çiftliğin kurulduğu yer 1923'lerde kurak, çıplak, yer yer bataklıktı. Ağaçsız, susuz, ekinsiz ve ıssızdı.

Atatürk'ün Ankara civarında bir çiftlik kurma isteği üzerine bir ekip kuruldu. Bu ekip Ankara ilinin civarını adım adım dolaştı. Bu yeri de gördü hiç beğenmedi, burası ziraata uygun değildir deyip hiç hesaba katmadı ve listesine eklemedi. Hatta bir yabancı uzman, "Bu verimsiz yerde ziraat yapılırsa ya sabır tükenir ya para" dedi. Atatürk ise orayı seçti.

Atatürk Orman Çiftliği [1]

Atatürk'ün ilk satın aldığı ve işlettiği Çiftlik Ankara'da Atatürk Orman Çiftliği'dir.

Atatürk Ankara dolayında bir çiftlik kurma düşüncesini söylediğinde kendisine "Doğanın hiç de cömert davranmadığı Ankara dolayında modern bir çiftlik için uygun arazi bulmak olanaksız görünüyor. Çiftlik kuracaksak Aydın veya İzmir'de kuralım" dediklerinde Atatürk'ün cevabı:

"Ama ben Aydın'da oturmuyorum ki bu kıraç ve kurak Ankara'yı bütün Anadolu yaylası için örnek olacak bir yeşilliğe çevirmek, uygarlaştırmak gerekir" dedi.

Atatürk Orman Çiftliği'nin arazileri 1925 yılından başlayarak zaman zaman 1930 yılına kadar şahıslardan o dönemdeki geçerli fiyatlarının üzerinde fiyatlar ödenerek alındı. Bu konuyu tapu kayıtları doğrulamaktadır.

1926'da yayınlanan bir broşürde arazinin büyüklüğü 80 bin dönüm olarak belirtilmektedir.1928 yılında bu rakam 120 bin dönüm ulaşmıştır. [2]

> *Kendi kendini besleyemeyen ülkeler büyük ülke olmayı başaramazlar*
>
> **CHARLES DE GAUL**
> **FRANSIZ DEVLET ADAMI**

Hangi ürünler ilk önce ekildi?

Atatürk Orman Çiftliği'nin inşaat çalışmalarına 5 Mayıs 1925 günü başlandı. Kanallar açılarak bataklık kurutuldu. Su sorununun çözümlenmesinden sonra binaların yapımına geçildi. Her aşamada Atatürk adeta bir müfettiş gibi çalışmaları izledi.

İnşaat çalışmaları bitince tarım faaliyetleri başladı. Çiftlikte önce arpa, buğday, yulaf, çavdar ve mısır üretimine öncelik verildi.

1927 yılında 2600 kg olan yulaf üretimi 43 bin kg'a 1933'de 30 bin kg olan pancar

üretimi 185 bin kg'a çıkarıldı.

Tahıl üretimindeki faaliyetlere paralel hayvancılığa başlandı. 5 bin adet kıvırcık koyunu getirildi. Koyunların kuzuları köylüye dağıtıldı. Koyunculuğun iyi sonuç vermesi üzerine ikişer bin koyun kapasiteli 3 modern ağıl yapıldı. Anadolu insanı yeni bir gelire kavuşturuldu.

Küçükbaş hayvancılığın yanı sıra büyük baş hayvan yetiştiriciliğine başlandı. Damızlık boğa ve tosunlar getirilerek çevreye dağıtıldı. Köylünün 2-3 litre olan süt üretimi 18-20 kiloya çıkarıldı. Tavukçuluk, arıcılık geliştirildi.

Atatürk yediği ürünün parasını öderdi

Ankara'nın ihtiyacı olan süt, peynir, tereyağı gibi süt ürünlerini karşılamak için günde 3 bin litre süt işleyebilen süt fabrikası kuruldu. Sütün yanı sıra peynircilik geliştirildi. Sütçülük ve süt ürünleri için Avusturya ve Macaristan'dan uzmanlar getirildi.

Atatürk Orman Çiftliği'nde üretilen süt, yoğurt, tereyağ, soda, et, sebze gibi ürünler Ankara'nın ve İstanbul'un çeşitli yerlerinde halka ucu olarak satışa sunuldu. Bu ürünler Köşk"e de gönderiliyordu. Atatürk kendi kurduğu çiftliklerden gelen yağın, yoğurdun, sütün parasını fatura karşılığında öderdi.

Çiftlikte çeşitli fabrikalar da kuruldu. Malt, bira, soda, gazoz, şarap üretildi. Meyveciliğe başlandı. Öyle ki çiftlik kuruluşundan 8 yıl sonra 4 milyon meyve fidanı, 250 bin kök asmadan oluşan bir fidanlığa sahip olmuştu. Asmalar köylüye dağıtıldı.

Çiftlikte çeşitli atölyeler kuruldu. Marangozluk, tesfiye ve tornacılık, demircilik, motorculuk, dökümcülük atölyelerinde havagazı ocakları, kol arabaları, vagonetler, pulluk gibi araç gereçler üretildi.

Atatürk Orman Çiftliği'nin bir diğer faaliyeti de yüksek ziraat mektebi öğrencilerinin staj alanları olması idi.

Diğer yandan da yüzme havuzları, hayvanat bahçeleri, lokantalar ve parklar yapılmaya başlandı. Amaç Ankara'da hem ağacın hem de insanın yaşayacağını kanıtlamaktı.

Atatürk Orman Çiftliği ile ilgili satırlarımızı ünlü tarihçi Cemal Kutay'ın sözü ile bitirelim.

"Biz Ankara'da su sesine, kuş sesine, ağaç gölgesine hasrettik. Atatürk bize su sesini, ağaç gölgesini, kuş sesini hediye etti".

Silifke Tekir Çiftliği

Atatürk bir Mersin seyahatinde çevresindekilere bir aralık tarımdan bahsedildi, dedi ki:

"Ben bir çiftlik almak istiyorum ve bu çiftlikte Türk milletine örnek çiftçiliğin ne olduğunu göstermek istiyorum, var mı böyle bir yer".

Yaşlı insanlardan bu işten anlayan bazı kişiler hep birden "Var paşam, Silifke civarında bir çiftlik var, toprağı çok verimli, orada çiftçiliğin her branşı yapılabilir. Vergi borcu dolayısı ile Hazine tarafından satılmaktadır. Burayı alırsanız bizde çok memnun oluruz" dediler.

Atatürk çiftliği gördü ve almaya karara verdi. Açık artırma ile satışa çıkarılan çiftliğin satışına Atatürk adına Sadık Taşucu girdi ve satın aldı.

Atatürk'ün amacı bu bakımsız çiftliğin en kısa zamanda çevreye örnek bir işletme haline getirmekti.

Hemen çiftliğin düzenlenmesine girişildi. Modern bir çiftliğe gerekli personel makine tohum ilaç gönderilmeye başlandı.

O bölgede hiç rastlanmayan damı kiremit örtülü binalar yapıldı.

Damızlık atlar, inekler, koyunlar ve kümes hayvanları için ahırlar yapıldı. Kanallar açıldı. Çeşitli ağaçlar dikildi. Kısa zamanda ders alınacak bir çiftlik görüntüsü oluşturuldu.

İşi gücü o zamana kadar olmayan kahve köşelerinde oturan köylüler iş güç, para sahibi oldular.

Çevreye damızlık hayvanlar, kaliteli tohumlar dağıtıldı. Tarımla ilgili bilgi almak isteyenlere dersler verildi.

Almanya'dan çiftliğin ihtiyacı olan büyük makineler, traktör biçer-döver, vinçler getirildi. Bu makinelerin karaya çıkarılması için Taş Ucu'na iskele yapıldı.

Kıbrıs Adası'ndan erken yetişen ve hastalığa tutulmayan bir cins buğday tohumu getirtti, çiftlikte üreterek tüm çevreye dağıttırdı.

Kıbrıs ve Sakız adalarından turfanda yetişen türden çok miktarda bakla tohumu satın aldırdı ve özenle üretilen baklalar ülkenin her yanına dağıtıldı.

Çeltik ekilmeye başlandı. Çeltik konusunda büyük başarı elde edildi.

İtalya'dan, İran'dan ve Irak'tan getirilen tohumlar içinde en uygunu İtalya'dan gelen tohumlar idi. Şimdilerde bile Çukurova'nın hemen her yerinde ekilen çeltikler Silifke Çiftliği'nden dağıtılmıştır.

Çiftlikte Sığırcılık Şubesi 1929'da Suriye'nin Halep kentinden satın alınan inek ve boğalarla, koyunculuk şubesi 1930 yılında Rus hükümetinin Atatürk'e hediye ettiği karagül ırkı koç ve kuzularla kuruldu.

Rusların Silifke'ye yolladıkları bu karagül koyunları astragan denilen kürklerin yapıldığı cinstendi. Silifke Çiftliği'nde özenle yetiştirildiler elde edilen deriler kürk yapmak üzere Ankara'ya gönderildi ve büyük gelir elde edildi.

Ayrıca çiftliğin ana kanalları üzerinde 6 adet beton köprü, 1 karakol binası, büyük bir ilkokul, çiftlik müdürlük lojmanı, iki memur evi, makine hangarları, tamirhane, akaryakıt deposu, fırın, mutfak, yemekhane, iki ambar ve Susanoğlu koyunda büyük bir ihracat ambarı yapıldı.

Avşar Köyü yakınında büyük bir okaliptus örnek ormanı yapıldı. Toros Dağları'nda modern mandıralar kuruldu.

İlk tarım kredi kooperatifini kurdurdu

Tekir Çiftliğinin bir başka özelliği de Atatürk'ün ilk kez Tekir Köyü çevresindeki köylülerin katılımı ile ilk Tarım Kredi Kooperatifi'ni kurmuş olmasıdır

Atatürk 1936 yılında merkezi Tekir Çiftliği olmak üzere 10 köyden 36 üreticinin kurucu üye olduğu bir kooperatif kurmuştur. Atatürk'ün başvurusu şöyledir.

Silifke Ziraat Bankası'na,

Merkezi Tekir Çiftliği olmak ve Arkarası, Persenti, Avşar, Karadereli, Tekir, Tekir koyuncu, Türkmenli, Türkmenaşağı, Tozara köylerini de ihtiva etmek üzere bölgemizde 2836 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Kanununa uygun bir tarım kredi kooperatifi kurmak istiyoruz.

Gereğinin yapılmasını dileriz."

30.06.1936

Mustafa Kemal Atatürk ve 36 kurucu üye

Görüldüğü gibi, Atatürk kooperatifleri desteklemekle kalmamış, kendisi de Silifke Taşucu'nda Tekir Çiftliği'nde kurulan Türkiye'nin ilk tarım kredi kooperatifi olan Tekir Kooperatifi'ne 1 no'lu kurucu ortak olmuştur. Kooperatifin kuruluş tarihi olan 30 Haziran günü kurulan Türkiye'de uzun süre "Kooperatifçilik Bayramı" olarak kutlanmıştır.

Yalova Çiftlikleri - Millet Çiftliği

Ulu Önder Atatürk 1928 yılında Yalova'ya geldiklerinde harap bir halde gördüğü şimdiki çiftlik arazisinde kurulacak bir zirai işletmenin meyvecilik ve hayvancılık bakımından bölgeye faydalar sağlayacağını düşünerek hükümetin istememesine rağmen araziyi kendi olanakları ile satın almaya karar verdi.

Çiftlik arazisi Karamürsel Tapu Müdürlüğü'nden ihale ile satın alındı. Kapalı zarf usulü ile yapılan ihaleye, Atatürk'ün vekili olan Hasan Rıza Soyak katıldı ve 14 bin liraya çiftliği aldı.

Çiftliğin bir bölümü başlangıçta batak araziydi. Arazi elverişli topraklar haline getirildi. Çiftliğin hemen yanında, 4 bin ağaçlı terk edilmiş bir zeytinlik bulunuyordu.

Burayı gören Atatürk, zeytinliğin gençleştirilmesi ve yenilenmesi, Akdeniz'in belli başlı zeytin çeşitlerinden oluşan bir zeytinlik kurularak, ülkemize uygun ticari niteliği olan çeşitlerin tespiti için talimat verdi. 4000 ağaçlı zeytinlikte bakım çalışmaları yapılırken, İtalya'dan çeşitli zeytin fidanları ithal edildi. Yurtdışından getirilen teknisyenlerle kurslar açıldı ve genç ziraat mühendislerinden bazıları zeytincilik üzerine eğitim almak üzere İtalya'ya gönderildi.

Atatürk, çiftliğin yönetimiyle de bizzat ilgileniyor ve belirlenen amaçların gerçekleşmesi için çaba sarf ediyordu.

Atatürk'ün Elmalık Yolu üzerindeki Mandıra Sırtları'nda yerli Merinos ırkı koyun yetiştirmek için çalışmalar başlattı.

Baltacı Çiftliği

Atatürk Yalova'daki Baltacı Çiftliği'ni 10 Aralık 1929 tarihinde satın aldı.

Atatürk'ün çiftliği edinme amacı, Türk

Bir anı

Atatürk bir gün köylülerle bahçede otururken etrafta inekleri gördü. "Bu ineklerden kaç kilo süt alıyorsunuz" diye sordu. Etraftakiler 2-3 kilo deyince Atatürk yanındaki Tarım Bakanı Muhlis Erkmen'e döndü: "Bu bölgeye uygun inek tipi hangisidir bir araştırın" dedi.

"1 ay sonra Halep kırması diye bir inek cinsi getirdiler. 18-20 kilo süt almaya başladık. Hala aynı cins inekler var. ineklerimizin neslini de Atatürk ıslah etti."

Sadık Kutlu
Atatürk'ün şoförü.

Atatürk sık sık Yalova'ya gider orada dinlenirdi

hayvancılığına ve ziraatına örnek ürünler yetiştirmek ve çiftçiye yeni ufuklar açmaktı. Nitekim yurtdışından getirilen tohumlar bu arazilerde denendi. Olumlu sonuç alındığında yöre çiftçilerine üretilen tohumlar verildi. Aynı yenilikler büyük ve küçükbaş hayvan türleri için de yapıldı. Örneğin, yabancı kaynaklı olan Merinos koyun ırkı, Baltacı ve Millet Çiftlikleri'nde yetiştirilerek Türk hayvancılığına kazandırıldı.

Sütçülük ve süt ürünleri için Avusturya ve Macaristan'da sütçülük okullarından mezun ustabaşları getirildi. Bunlardan ikisi Ankara'da Orman Çiftliği'nde ve süt üretiminde Baltacı Çiftliği'nde çalıştılar. Bu ustabaşılar, aynı zamanda kendi konularında uzman gençler de yetiştirdiler. Baltacı Çiftliği'ndeki süt imalathanesi, Atatürk'ün sağlığında, günde 15 bin litre pastörize süt ve 1.000 kg. tereyağı işletme kapasitesine yükseldi. İstanbul halkı ilk pastörize sütü Yalova Çiftlikleri'nden içti.

Çiftliklere yurtdışından yabancı uzmanlar getirildi, işçi olarak bölge halkından yararlanıldı. Doğal olarak çiftliklerde çalışan işçiler, çiftliklerde gördükleri yenilikleri kendi köylerinde uyguladılar.

Yalova çiçekçilikle tanıştı

Atatürk, İstanbul'dan çiçekçi ustası Pandeli Roketos'u, Termal'in çiçeklendirilmesi için görevlendirdi. Pandeli Usta, önce bir sera yaptı, sonra burada yetiştirdiği çiçeklerle Termal'i süsledi. Pandeli'nin yetiştirdiği ustalar, daha sonra köylerinde çiçekçilikle uğraştılar. Bu durum giderek bölge halkını çiçekçiliğe heveslendirdi. Bu nedenle Yalova bugün çiçekçilikte önde gelen yerlerden oldu

Tavukçuluk, hayvancılık, zeytin üretimi, bağ- bahçe işlenmesi, sebze ve meyve gibi konularda bölge halkı bu çiftliklerden çok şey öğrendi.

Yalova Çiftlikleri'nin Atatürk döneminde uzun süre müdürlüğünü yapan Necati Turgay ile Atatürk'ün 100. doğum yılı nedeniyle hazırladığım "Atatürk'ten Anılar" programında konuştum.

Necati Turgay: Ben Yalova Çiftlikleri'ne geldiğim zaman Yalova, Bursa'nın Yunanlılar tarafından işgali sırasında yanmış, yıkılmış ve harap haldeydi, halk aç ve perişandı. Çiftlikleri açtığımız zaman köylüleri fiilen çalıştırarak onlara geçim sağlamayı düşündük. Ondan sonra ziraat metotları öğretme yoluna gidildi. Civarda o zamanlar bir tek sebze bahçesi yokken, çiftlik etrafında bulunan köylere sebze, meyve fidanı, asma bağ çubukları dağıtarak öncülük yaptık. Tabii bunları hep Atatürk'ün direktifleri ile yapıyorduk.

Kooperatif kurarak bütün köyleri bu kooperatife bağladık, personel yetiştirdik. Birçok yerde, Orhangazi, Gemlik, Karamürsel'de süt alım merkezleri kurduk. Çiftliğin içinde de bir süt fabrikası kuruldu. Fabrikanın planları Almanya'dan getirtildi. Amacımız İstanbul'a kaliteli süt vermekti.

Meyvecilik, hayvancılık, tavukçuluk, alanındaki çalışmalarımız civar köyler için bir eğitim oldu, civar köylerin kalkınmasına yardım etti. Bugün Yalova çevresindeki meyvecilik, turfanda sebzecilik, tavukçuluk, çiçekçilik o zaman Atatürk'ün önderliğinde başlattığımız çalışmaların ürünüdür."

Çiftliklerin hazineye bağışlanması amacı ile yapılan envanter çalışmasındaki kayıtlara göre Yalova Çiftlikleri'nde, bin litre pastörize süt ve bin kilogram tereyağı işleme kapasitesinde bir modern Süt Fabrikası, bir yoğurt imalathanesi, bir tavuk çiftliği, iki özel iskele ile liman tesisatı, bir adet 35 tonluk deniz motoru olduğu anlaşılmaktadır.

Atatürk çiftlikleri millete bağışladı

Atatürk millete tarımı, modern tarım araçlarının kullanımını öğretmek, kırsal kesimin kalkınmasını sağlamak için satın alıp kendi parası ile işlettiği çiftlikleri ölümüne yakın zamanda millete bağışlama kararı aldı.

Konu Meclis'te görüşüldü ve oy birliği ile kabul edildi. Büyük Millet Meclisi Başkanı Abdülhalik Renda Atatürk'e şu telgrafı gönderdi.

"Ülkenin tarımsal kalkınmasına yardım olmak üzere yıllardan beri bizzat uğraşarak yetiştirdiğiniz çiftlikleri ve içinde bulunan fabrika, alet ve sairenin tümünü tarımın gelişmesi uğruna millete bağışlamanız haberi mecliste derin heyecan uyandırmış ve meclisin derin teşekkürlerini yüksek huzurunuza sunmama oy birliği ile karar vermiştir.

Derin saygılarımla arz ederim.

Atatürk'ün bu telgrafa cevabı çok kısa ve anlamlı idi. "Yapılan bir görevdir."

Çiftlikler konusu elbette bu kadar değil. Bu satırlara ancak bu kadarını sığdırabildim.

Meraklı okuyucularım Atatürk'ün Diktiği Ağaçlar kitabımda ayrıntıları okuyabilirler.

NOTLAR:
1) Bu bölümdeki Bilgiler Sayın Prof Dr. İzzet Öztoprak'ın "Atatürk Orman Çiftliğinin Tarihi" adlı kitabından alınmıştır
2) Hasan Rıza Soyak. Anılar
Çiftliğin alımı ile ilgili detaylar Hasan Rıza Soyak Atatürk'ten Anılar kitabından okunabilir.